

แนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเกี่ยวกับการประเมินประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ นับได้ว่าเป็นเรื่องที่ได้รับ ความสนใจศึกษาหันควักกันมากมาย โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษา แต่เมื่อพิจารณาใน ด้าน การศึกษาถึงประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ในระดับวิทยาลัยครูแล้ว เป็นที่น่าสังเกตว่างานวิจัย ในแนวนี้มีจำนวนน้อยมากจนแทบจะ ไม่มีเลย ดังนั้นการศึกษาหันควักถึงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของ องค์ประกอบที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพ โดยให้แนวทางระเบียบวิธีวิเคราะห์ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ เส้นทาง (Path Analysis) จะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมากต่อการจัดการเรียนการสอน สำหรับในบทที่ 2 นี้ผู้วิจัยเห็นว่า เพื่อทำความเข้าใจในแนวทางการวิจัยและองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอน ผู้วิจัยควรเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับวงกรอบทางความคิด ผลงาน วิจัยที่เกี่ยวข้องและการเชื่อมโยงมโนคติขององค์ประกอบต่าง ๆ ในความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่ส่งผล ต่อประสิทธิภาพการสอน ซึ่งแบ่งออกเป็นหัวข้อใหญ่ ๆ ดังนี้ คือ มโนคติของประสิทธิภาพการสอน แนวคิดในการประเมินประสิทธิภาพการสอน แหล่งและการได้มาซึ่งข้อมูลเพื่อการประเมิน ประเด็น ในการประเมินประสิทธิภาพการสอน รูปแบบองค์ประกอบเชิงสาเหตุของประสิทธิภาพการสอน บรรยากาศในการเรียนการสอน สมรรถภาพในการใช้สื่อการสอนความเป็นนักวิชาการ ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา เจตคติของอาจารย์ต่อนักศึกษา ความรักและศรัทธาในอาชีพ บุคลิกลักษณะ ลักษณะภูมิหลัง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มโนคติของประสิทธิภาพการสอน

ประสิทธิภาพของการสอนประกอบด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ อะไรบ้าง ประสิทธิภาพการ สอนเป็นจุดที่ล้ำค่าและน่าสนใจของระบบการจัดการเรียนการสอน ก่อนที่จะทำความเข้าใจถึงคำว่า ประสิทธิภาพการสอน จะขอกล่าวถึงคำว่า ประสิทธิภาพ (Efficiency) และคำว่า ประสิทธิภาพ (Effectiveness) เสียก่อนเพราะว่าเมื่อกล่าวถึงความหมายของคำสองคำนี้มักจะมีความหมาย

เหมือนกัน แต่ความจริงแล้ว ทั้งสองคำนี้มีความหมายแตกต่างกัน

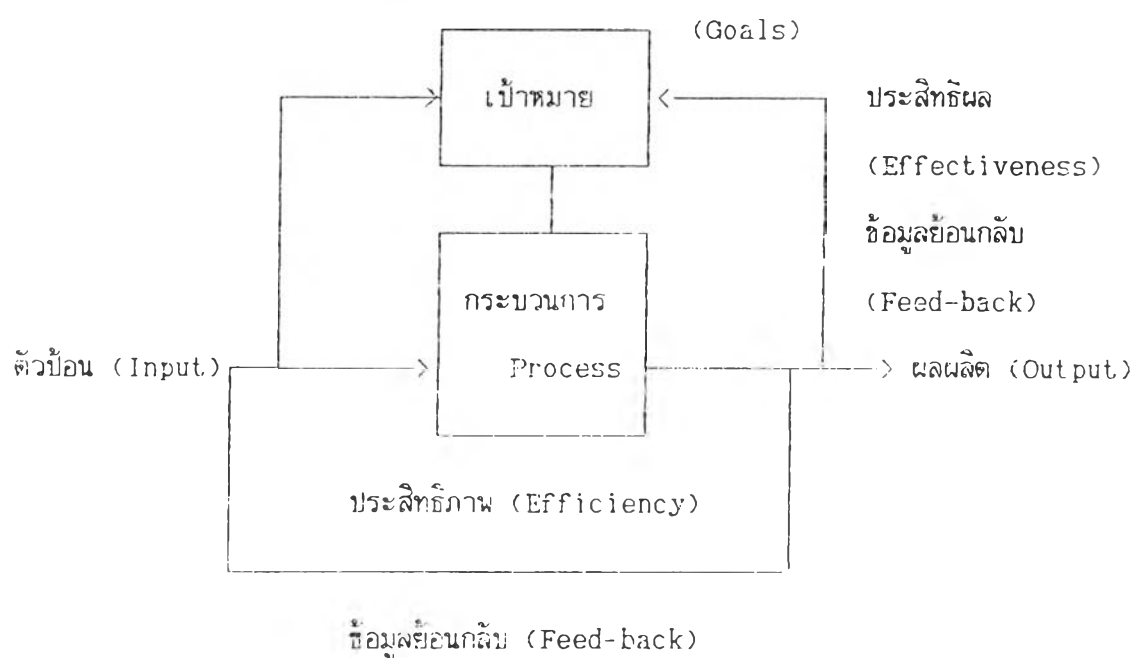
Davies (1981 : 23) ได้กล่าวถึงประสิทธิภาพว่า จะเกี่ยวกับการทำสิ่งต่าง ๆ ได้ถูกต้อง (Doing the Thing Right) ส่วนประสิทธิผลนั้น จะเกี่ยวข้องกับการทำในสิ่งที่ถูกต้อง (Doing the Right Thing)

Cleland and King (1983 : 20-22) ได้กล่าวถึง ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ในเชิงการวิเคราะห์ระบบว่า ประสิทธิภาพ (Effectiveness) สามารถมองได้จากการมองห้อมูลย้อนกลับ ในความสัมพันธ์ระหว่างผลผลิต (Outputs) กับเป้าหมายขององค์การ (Goals) ส่วนประสิทธิภาพ (Efficiency) จะเกี่ยวกับการเปรียบเทียบระหว่างผลผลิต (Outputs) กับตัวป้อน (Inputs) กล่าวคือการวัดประสิทธิผลนั้นวัดได้จากการเปรียบเทียบผลผลิตที่ผลิตได้เมื่อเทียบกับคุณภาพของวัตถุดิบที่ป้อนเข้าไป การมีประสิทธิผลสูง หมายถึงว่าจะได้ผลผลิตที่ตีมากเมื่อเทียบกับวัตถุดิบที่ป้อนเข้าไป

Cowan (1985 : 236) อธิบายว่า ทั้งประสิทธิผล (Effectiveness) และประสิทธิภาพ (Efficiency) ว่า ต่างก็เป็นเรื่องของอัตราส่วน ซึ่งอธิบายกระบวนการที่กำหนดให้ในประเด็นที่แตกต่างกัน กล่าวคือประสิทธิผล (Effectiveness) เป็นอัตราส่วนระหว่างผลผลิตที่ได้ (Actual Outcome) กับผลผลิตที่ควรจะเป็น หรือผลผลิตในอุดมคติ (Possible or Ideal Outcome) ส่วนประสิทธิภาพ (Efficiency) เป็นอัตราส่วนของผลผลิต (Output) กับปัจจัยป้อนเข้า (Input)

กล่าวโดยสรุปคือ ในขณะที่ประสิทธิผลนั้นเป็นการวัดว่า การจัดการนั้นมีขีดความสามารถมากน้อยแค่ไหนในการเปลี่ยนตัวป้อนไปสู่ผลผลิต แต่ประสิทธิผลนั้น เป็นการประเมินว่า ผลผลิตที่ได้รับนั้นตีมากน้อยแค่ไหน เมื่อเทียบกับสิ่งที่เราคาดหวังไว้ที่ต้องการไว้ที่ต้องการ ได้บรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังภาพ

รูปภาพที่ 3 รูปแบบระบบขององค์การ

เมื่อเรามองถึงประสิทธิภาพในด้านการเรียนการสอนแล้ว ส่วนใหญ่ในทางการศึกษาจะกล่าวถึงประสิทธิภาพการสอน โดยจะไม่ค่อยเคร่งครัดในความหมายของคำว่าประสิทธิภาพเหมือนกับในวงการธุรกิจมากนัก ทั้งนี้เห็นจะเป็นเพราะว่าการตีค่าประเมินสิ่งต่าง ๆ มาเป็นตัวเลขนั้นในทางการศึกษาทำได้ยาก โดยเฉพาะการสอนซึ่งเป็นการพัฒนาคนด้วยแล้วจึงเป็นการยากมาก ดังนั้นเมื่อพูดถึงประสิทธิภาพของการสอน หรือประสิทธิผลของการสอนจะมีความหมายใกล้เคียงกันหรือไม่แตกต่างกันเลย ดังจะกล่าวถึงความหมายของประสิทธิภาพการสอนและประสิทธิผลการสอน ดังนี้

Good (1973 : 589) ได้ให้ความหมายของประสิทธิภาพการสอนว่า หมายถึง การใช้แผนการสอนหรือวิธีการสอนซึ่งทำให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ต้องการ

ซาตา บัวแสง (2520 : 12) ได้จำกัดความของประสิทธิภาพการสอนว่าเป็นการสอนที่ผสมผสานด้วยปัจจัยต่าง ๆ ที่สามารถทำให้บรรลุผลสำเร็จตามจุดหมายของการสอนที่ได้ตั้งเอาไว้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งคล้ายคลึงกับคำจำกัดความของ ลัดดาวัลย์ ชวชมหา (2520 : 6) ประสิทธิภาพการสอน หมายถึง การสอนที่ได้ผลบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในแต่ละวิชา หรือตั้งไว้ในหลักสูตร

อาร์มน์ เทียนพิทักษ์ (2528 : 5) ให้คำจำกัดความว่า ประสิทธิภาพการสอน หมายถึง กระบวนการสอนและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการสอน ที่ผู้สอนจัดขึ้นในการสอน แล้วทำให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามวัตถุประสงค์ ทั้งทางด้านวิชาการและบุคลิกลักษณะ

Ryan (1960 : 370) กล่าวว่า การสอนจะมีประสิทธิผลคือ การสอนที่ครูแสดงออก ในทางที่เป็นการพัฒนาทักษะ ความเข้าใจ นิสัยการทำงาน เจตคติที่ปรารถนา การปรับค่านิยม และการปรับตัวของนักเรียน

Medley (1971 : 3) ให้ความหมายของประสิทธิภาพของการสอนว่า หมายถึง การที่ครูสามารถทำให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้มากน้อยแค่ไหน

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่แล้วจะใช้คำว่าประสิทธิภาพและประสิทธิผลในความหมาย ที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ หมายถึง กระบวนการสอนและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการสอนที่มีผลทำให้นักศึกษาเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามจุดมุ่งหมายของการสอนที่วางไว้

แนวคิดในการประเมินประสิทธิภาพการสอน

ในการประเมินประสิทธิภาพการสอนนั้น มีผู้เสนอไว้หลายแนวทางด้วยกัน ดังจะขอยกมากล่าวดังนี้

Mitzel (1960 : 1483-1484) ได้เสนอเกณฑ์ในการพิจารณาประสิทธิภาพการสอนว่าควรประกอบด้วยคุณลักษณะ 3 ด้านคือ

1. ผลของความก้าวหน้าของผู้เรียน (The End Product of Student Progress)
2. บุคลิกลักษณะของครูขณะทำการสอน (The Characteristics a Teachers Brings with him to the Teaching Situation)
3. พฤติกรรมของครู (A Teacher & Classroom Behavior)

Kyriacou (1985 : 148-155) ได้เสนอการสร้างกรอบความคิดในการวิจัยเรื่องการสอนที่มีประสิทธิภาพ โดยได้แสดงขอบข่าย (Fram Work) ในการนำไปศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิภาพการสอน ซึ่งเน้นที่กระบวนการในห้องเรียน ขอบข่ายนี้ ได้จัดแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ระดับที่เป็นองค์ประกอบร่วมกันดังนี้

1. การวิเคราะห์ระดับพื้นผิว (A Surface level of Analysis) เน้นความคิดเรื่อง (ก) เวลาที่นักเรียนใช้ในการเรียนครั้งหนึ่ง ๆ และเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ (ข) คุณภาพของการจัดการเรียนการสอน (Quality of Instruction : QI) ซึ่งหมายถึงขอบเขตที่ปฏิสัมพันธ์ของผู้สอน และภาระงาน (Tasks) ที่ส่งผลสนับสนุนพัฒนาการของผลผลิตที่ต้องการระดับนี้ มีการถกเถียงกันว่า การสอนที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งในที่นี้คือ อิทธิพลของตัวแปรกระบวนการต่อผลผลิต จะขึ้นอยู่กับเวลาให้นักเรียนใช้ในการเรียนครั้งหนึ่ง ๆ (ALT) และคุณภาพของการจัดการเรียนการสอน (QI) มีมาก ๆ

2. การวิเคราะห์ระดับจิตวิทยา (A Psychological level of Analysis) การวิเคราะห์ระดับนี้ จะเน้นมโนคติ หลักการ และกระบวนการเชิงจิตวิทยา ที่จะช่วยอธิบายว่า กระบวนการสอนมีอิทธิพลต่อผลผลิตอย่างไร ตัวอย่างของมโนคติหลักการเชิงจิตวิทยา เช่น ความตั้งใจ ความจำ การถ่ายโยง การเสริมแรง ความคาดหวัง เจตคติ อคติ โนภาพ การชี้แนะ การให้ข้อมูลย้อนกลับ การแยกแยะมโนคติ แรงจูงใจ การจำแนก และกระบวนการรับรู้สารสนเทศ ระดับนี้ต้องการทำให้เห็นภาพชัดว่า ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร กระบวนการ และเงื่อนไขทางจิตวิทยา เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้นและเงื่อนไขทางจิตวิทยาก็ยังต้องได้รับการอธิบายขยายไปมากกว่านี้ ในระดับของแต่ละคน ในเทอมของสภาวะเชิงจิตวิทยาของนักเรียนคนนั้น ๆ คู่ไปกับธรรมชาติของการเรียนรู้ ซึ่งในเรื่องนี้ก็มีคนนำไปสร้างเป็นรูปแบบของจิตวิทยาการเรียนการสอนเป็นจำนวนมาก เช่น Haertel et al (1983) ก็ได้มองว่าการสอนที่มีประสิทธิภาพนั้น ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้จะต้องมีลักษณะ 3 ประการ เกิดขึ้นคือ (1) ผู้เรียนต้องร่วมตั้งใจ (Attending) ต่อประสบการณ์การเรียนรู้ (2) ผู้เรียนต้องรับประสบการณ์การเรียนรู้ (Receptive) คือ ถูกกระตุ้นและเต็มใจเรียน (3) ประสบการณ์การเรียนรู้จะต้องเหมาะสมกับการเรียนรู้ที่ต้องการให้เกิด (Appropriate)

3. การวิเคราะห์ระดับการศึกษา (A Pedagogical Level of Analysis) การวิเคราะห์ระดับการสอนระดับนี้ โดยภาพรวมแล้ว จะวิเคราะห์เน้น 2 เรื่องคือ (1) ทักษะ

การสอน ระดับนี้เกิดมาจากทางศึกษาศาสตร์ที่พยายามจะสำรวจลักษณะของการสอนที่มีประสิทธิภาพ: ภายในกรอบที่มองว่า การสอนเป็นกิจกรรมเชิงจัดการ (Managerial Activity) และพยายามระบุทักษะการสอนเฉพาะเนื้อหา (2) ปฏิสัมพันธ์ 3 ทาง ระหว่างการรับรู้ของผู้สอนและ ยุทธศาสตร์ การรับรู้ของผู้เรียนและยุทธศาสตร์ ลักษณะของประสบการณ์การเรียนรู้

การเสนอกรอบความคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้ของ Kyriacou ก็เพื่อที่จะทำให้ทราบหลักการ และเหตุผล และข้อค้นพบของงานวิจัยต่าง ๆ ภายในกรอบนี้ ทำให้สามารถที่ได้ว่า ข้อตกลง เบื้องต้นและข้อค้นพบของงานวิจัยต่าง ๆ เกี่ยวข้องกันและกันอย่างไรซึ่งปัญหาที่สำคัญปัญหาหนึ่ง ของการวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิภาพการสอนก็คือ ความแปรปรวนและความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่าง กันและกันของตัวแปรต่าง ๆ ซึ่งการมองภาพออกเป็นการวิเคราะห์ 3 ระดับนี้จะ เป็นประโยชน์ในการช่วยให้เกิดความกระจ่างว่าตัวแปร ไหนควรจะอยู่ที่ไหนในระดับนี้

ในการประเมินประสิทธิภาพการสอน นอกจากจะมีจุดมุ่งหมายของการประเมินที่ต่าง ๆ กันแล้ว มโนคติของการประเมินก็มีต่างกันด้วย สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2524 : 82-91) ได้กล่าว ถึงมโนคติของการประเมินการสอน 4 แบบด้วยกัน คือ

1. การประเมินการสอน หมายถึง การพิจารณาว่านักเรียนได้บรรลุจุดมุ่งหมายของ การสอนเพียงใด ซึ่งเป็นการประเมิน "ผลการสอน" หรือ "ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนนั่นเอง"
2. การประเมินการสอน หมายถึง การประเมินเพื่อวินิจฉัยจุดเด่น จุดด้อย ของ กระบวนการเรียนการสอน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนเป็นสำคัญ การประเมิน การสอนตามแนวมโนคตินี้ จะเน้นที่พฤติกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียนเป็นสำคัญ จะเน้นการ ประเมินระหว่างการเรียนรู้ กำลังดำเนินอยู่
3. การประเมินการสอน หมายถึง การประเมินประสิทธิผลของกระบวนการเรียน การสอน และผลของการสอนไปพร้อมกันกับการประเมินการสอนตามแนวมโนคติ เพื่อปรับปรุง การเรียนการสอน และการสรุปแผนการสอน หรือคุณภาพของการสอนของอาจารย์ เพื่อประโยชน์ ในการปรับปรุงหลักสูตรและการพิจารณาคุณภาพความดีของอาจารย์มโนคติที่สามของการประเมิน การสอนก็เป็นผลรวมของมโนคติที่หนึ่ง และมโนคติที่สองนั่นเอง

4. การประเมินการสอน หมายถึง การประเมินประสิทธิภาพของการบริหารหรือการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นมโนคติที่กว้างขวางที่สุดของการประเมินการสอน โดยการพิจารณาว่าการเรียนการสอน เป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมอื่น ๆ และการดำเนินกิจการนี้จำเป็นต้องพิจารณาผลกระทบของกิจกรรมอื่น ๆ

Medley (1935 : 4315-4316) ได้สรุปถึงตัวแปรทั้งหมดที่สำคัญในการวิจัยด้านการเรียนการสอน โดยแบ่งกลุ่มที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อครูและการเรียนรู้ของผู้เรียน และตัวแปรที่มีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน แต่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับผลการควบคุมโดยตรงของครูดังนี้

ตัวแปรโดยตรง 6 กลุ่ม คือ

1. แบบ ก. ผลการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียน ซึ่งวัดหลังจากการสอนเสร็จแล้ว ผลผลิตของการเรียนรู้เป็นที่ยอมรับกัน โดยทั่วไปว่าเป็นตัวแทนของจุดมุ่งหมายสูงสุดของการสอน และเป็นเกณฑ์สุดท้ายในการประเมินการสอนที่จำเป็นต้องยึดการสอนที่ดีโดยทั่วไปจะหมายถึง การสอนที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ในตัวผู้เรียนสูงสุด กล่าวคือมีความก้าวหน้า เพิ่มขึ้นไปในแนวทางที่เป็นเป้าหมายของการศึกษา

2. แบบ ข. กิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน หลักการนี้หมายถึง การสอนสามารถมีผลโดยตรงต่อผลการเรียนรู้ โดยผ่านการมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของนักเรียนในห้องเรียน หน้าที่ของการสอนคือ การจัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียน ซึ่งจะก่อให้เกิดผลตามที่ปรารถนาภายใต้ความเชื่อที่ว่า การเรียนรู้ทั้งหมดขึ้นอยู่กับกิจกรรมของผู้เรียน

3. แบบ ค. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน เป็นพฤติกรรมที่มีจะใช้ในการอ้างถึง การพูดถึงการสอน พฤติกรรมของครู ในขณะที่มีการนำเสนอการสอนต่อผู้เรียน ปฏิสัมพันธ์ของการสอนเป็นกระบวนการในการสอนเป็นวิธีการที่ครูมีผลต่อกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน

4. แบบ ง. ลักษณะพฤติกรรมของครูที่ต้องเตรียมการสอนมาก่อน ซึ่งจะรวมถึง กิจกรรมการวางแผนการสอน การประเมินผลและกิจกรรมอื่น ๆ นอกห้องเรียน สิ่งที่ทำขึ้นสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน

5. แบบ จ. สมรรถภาพของครู คือ ความรู้ ทักษะและค่านิยม ซึ่งเป็นคุณสมบัติของครูอันเป็นเครื่องมือในการสอน ครูที่มีทักษะความรู้และค่านิยมดังกล่าวจะสามารถทำหน้าที่ในการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. แบบ ฉ. คุณลักษณะความเป็นครูก่อนที่จะเข้ามาเรียนครู จะรวมถึงความสามารถทั้งหมด ความรู้ ทักษะที่มีมาก่อนที่จะสมัครเข้ามาในกระบวนการผลิตครู

ส่วนตัวแปรที่ไม่เป็นผลโดยตรงแต่มีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนซึ่งไม่อยู่ภายใต้การควบคุมของครู

1. แบบ ก. ลักษณะของนักเรียนแต่ละคนซึ่งจะเป็นความสามารถและคุณลักษณะส่วนตัวอื่น ๆ ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดผลลัพธ์ของประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียน

2. แบบ ข. ตัวแปรของบริบทภายในเป็นต้นว่า ลักษณะของนักเรียนและกลุ่มของนักเรียน ซึ่งมีผลในการตอบสนองต่อพฤติกรรมของครู

3. แบบ ค. ตัวแปรของบริบทภายนอก ซึ่งจะเป็นตัวแปรสนับสนุนระบบในการทำงานของครู เช่น วัสดุอุปกรณ์ เครื่องอำนวยความสะดวก การบริการ

4. แบบ ง. ตัวแปรด้านกระบวนการผลิตครู ซึ่งเป็นการพัฒนาและเพิ่มสมรรถภาพในตัวครู

จากแนวทางในการประเมินประสิทธิภาพการสอนที่ยกมานั้น จะเห็นได้ว่า สามารถประเมินประสิทธิภาพการสอนได้ในหลายลักษณะ แต่สิ่งที่เน้นเป้าหมายสูงสุดของประสิทธิภาพการสอนคือ ความก้าวหน้าของผู้เรียนที่เกิดขึ้นตรงตามเป้าหมายของการศึกษา โดยนัยนี้แล้วประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์จะต้องสามารถประเมินได้เพียงจากพฤติกรรมของผู้เรียนเท่านั้น ไม่ใช่พฤติกรรมของผู้สอน แต่ในความจริงนั้น สิ่งที่อยู่เรียนได้ เรียนรู้นั้นส่วนใหญ่แล้วเป็นผลมาจากองค์ประกอบซึ่งไม่อยู่ในความควบคุมของอาจารย์ คุณภาพของอาจารย์จะไม่ใช้การหมายถึงเพียงลักษณะของอาจารย์แต่ละคนแต่เป็นผลผลิตของปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของอาจารย์กับองค์ประกอบอื่น ๆ ซึ่งผันแปรไปตามสถานการณ์ในการสอน ดังนั้น การประเมินประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ จากการวัดสัมฤทธิ์ผลของผู้เรียน จึงนับได้ว่าเป็นความบกพร่องและเกิดปัญหาในการวัดมากมาย Medley (1982 : 1984) ได้ชี้ให้เห็นถึงข้อบกพร่อง และปัญหาดังกล่าวที่เกี่ยวกับการใช้สัมฤทธิ์ผลของการเรียนเป็นตัววัดของประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ ดังนี้ คือ จากหลักฐานที่สำคัญของสถานการณ์ที่พบในผลการศึกษามากมายเกี่ยวกับสัมฤทธิ์ผลของเด็กในห้องเรียน 2 ห้อง ซึ่งสอนโดยครูคนเดียวกัน แล้วนำมาเปรียบเทียบ แล้ววัดประสิทธิภาพของครูคนเดียวกันใน 2 ห้องเรียน

ปรากฏว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสัมพันธ์กัน โดยเฉลี่ยประมาณ 0.30 (Rosenshine 1970 ; Vedman, Brophy 1974) สิ่งเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าการพิจารณาเพียงยึดเอาสัมฤทธิ์ผลของนักเรียนเพียงลำพังครูซึ่งได้ถูกประเมินว่า เป็นครูที่มีประสิทธิภาพที่สุดระหว่างปีหนึ่ง อาจถูกประเมินว่าเป็นครูที่มีประสิทธิภาพแย่งที่สุดระหว่างปีต่อไปก็ได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้เอง การวิจัยครั้งนี้จึงไม่เอาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนเป็นตัวชี้ถึงประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์

ในการวิจัยครั้งนี้ จะวัดประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ โดยการประเมินการปฏิบัติการสอนของอาจารย์ (Faculty Member Performance) ซึ่ง Medley (1982 : 1984) กล่าวว่า การปฏิบัติการสอนของอาจารย์ จะคล้ายคลึงกับประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ในกรณี ที่ต่างก็เป็นผลผลิตของปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของอาจารย์ และสถานการณ์ของการสอนเช่นกัน การปฏิบัติการสอนของอาจารย์จึงมักจะใช้เป็นพื้นฐานที่จะเป็นตัวชี้ถึงประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์

แหล่งและการได้มาซึ่งข้อมูลและประเด็นในการประเมินประสิทธิภาพการสอน

ในการประเมินการสอนนั้น มีแหล่งข้อมูลหลายแหล่งด้วยกัน ซึ่งในแต่ละแหล่งข้อมูลนั้น จะมีข้อจำกัด และข้อได้เปรียบที่แตกต่างกันในด้านต่าง ๆ ดังนั้นในการประเมินประสิทธิภาพการสอนนั้น นอกจากจะคำนึงถึงจุดมุ่งหมายของการประเมิน และวิธีการประเมินแล้ว แหล่งและการได้มาซึ่งข้อมูลเพื่อการประเมิน ก็นับได้ว่าเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยจะมองข้ามหรือละเลยในการให้ความสำคัญเสียมิได้

แหล่งในการได้มาซึ่งข้อมูลในการประเมินประสิทธิภาพการสอนนั้น เป็นสิ่งที่ควรคำนึงถึง หลังจากที่ได้มีการกำหนดจุดมุ่งหมายในการประเมินการสอนแล้ว โดยทั่ว ๆ ไปแล้วในการประเมินการสอนนั้น อาจประกอบด้วย ผู้สอนเอง เพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชา นิสิตนักศึกษา บางกรณีอาจมีพหุวิชาช่วย แต่นั่นมักเป็นเรื่องของการปรับปรุงหลักสูตรโดยรวม ๆ มากกว่า (ไพฑูริย์ สันลาวัณย์ 2524 : 4)

ไพฑูริย์ ลินลาร์ตัน (2525 : 198-203) ได้กล่าวถึงแหล่งที่มาของข้อมูลว่า ในการประเมินการสอนนั้นสามารถที่จะใช้แหล่งที่มาของข้อมูลได้จาก อาจารย์ผู้สอนเอง ผู้ร่วมงาน ผู้บังคับบัญชาหรือผู้ว่าจ้าง ผลการสอบ และจากนักศึกษาเอง ส่วนวิธีการที่จะได้มาซึ่งข้อมูลนั้น อาจเป็นวิธีการจากวิธีที่ง่ายที่สุดคือ การพูดคุย สันทนาการหรือสัมภาษณ์ การใช้เครื่องมือ สไลด์ทัศนูปกรณ จนถึงการใช้แบบสอบถาม เป็นต้น

Harris (1986 : 102-105) ได้เสนอแหล่งข้อมูลและการได้มาซึ่งข้อมูลในการประเมินประสิทธิภาพการสอนจาก 4 แหล่งด้วยกันคือ

1. อาจารย์ประเมินตนเอง (Teacher Self-Report) ซึ่งวิธีนี้นับว่าเป็นวิธีที่ใช้กันมานาน และมีวิธีการแบบฟอร์มของการประเมินในหลายรูปแบบ เหตุผลเบื้องหลังของการประเมินแบบนี้คือ (1) อาจารย์จะเป็นผู้รูถึงพื้นฐานศักยภาพของความรู้ของตนเองในการปฏิบัติการสอน ได้ชัดเจนกว่าผู้อื่น (2) การเกี่ยวข้องที่จะเต็มใจในการให้ข้อมูล (3) สัมภาษณ์สั้นๆ ในการดำเนินการ

2. การสังเกตการสอนในชั้นเรียน (Observation Reports) การใช้การสังเกตชั้นเรียนโดยศึกษานาฏกรรมการสอนของอาจารย์ ถึงแม้ว่าจะเป็นการประเมินที่ค่อนข้างตรง แต่ก็ยังมีข้อจำกัดอยู่ไม่น้อยเป็นต้นว่า มิตีของการสอนบางอย่างไม่สามารถที่จะสังเกตได้ ปัญหาการสังเกตเปลี่ยนแปลงตลอดจนความตรงของการสังเกตของผู้สังเกตแต่ละคน ซึ่งยากที่จะได้รับการยอมรับ

3. การประเมินโดยนักศึกษา (Student Reports) นับว่าเป็นแหล่งที่นิยมใช้กันแพร่หลายแหล่งหนึ่ง ทั้งนี้เพราะการประเมินจากแหล่งนี้นักศึกษามีข้อได้เปรียบในแนวคิดที่ว่านักศึกษามีโอกาสมากที่สุดที่ได้เห็นการสอนของอาจารย์

4. การประเมินจากกลุ่มเพื่อน (Teacher Peers) การประเมินจากแหล่งข้อมูลดังกล่าวนี้จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความสัมพันธ์อันดีระหว่างอาจารย์ด้วยกัน อาจารย์มีใจกว้างยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน จะใช้ได้ในการที่สอนเป็นคณะ

จากแหล่งประเมินทั้งสี่แหล่งดังกล่าวสามารถสรุปเปรียบเทียบเทียบข้อได้ เปรียบและเสียเปรียบได้ดังนี้

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบข้อดีและข้อเสียของการใช้แหล่งข้อมูลต่าง ๆ ในการประเมิน
ประสิทธิภาพการสอน

แหล่งข้อมูล	ความเป็น	ความ	ความ	ค่าใช้จ่าย	ความ	การ	ผลกระทบ	คะแนน
	ปรนัย	เที่ยง	ตรง	ง่าย	เกี่ยวข้อง	ยอมรับ	ข้างเคียง	รวม
อาจารย์	?	+	?	+	+	+	+	+5
การสังเกตในห้องเรียน	+	+	+	?	?	?	+	+4
นักศึกษา	+	+	+	+	+	?	?	+5
กลุ่มเพื่อน	+	+	?	+	?	?	?	+3

+ = มีความชัดเจน มีข้อดีมักได้รับการยอมรับใช้เป็นแหล่งประเมิน

? = มักจะไม่ค่อยเป็นที่ยอมรับหรือมีข้อได้เปรียบ

คะแนนรวม = เป็นการรวมข้อดี (+) โดยไม่พยายามหักน้ำหนัก

ของคะแนน!

จากผลการวิจัยของ บุญเรียง ชจรศิลป์ และ สำเนาวิ ชจรศิลป์ (2529 : 60-61) ในเรื่องการใช้และความคิดเห็นต่อการประเมินการสอนของผู้สอน ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ทั้งอาจารย์ผู้สอนเห็นพ้องต้องกันว่า ผู้ที่สมควรทำหน้าที่เป็นผู้ประเมินการสอนควรเป็น นิสิตนักศึกษาและตัวผู้สอนเอง ถ้าผู้ประเมินการสอนคือผู้สอนเอง ประเด็นที่ควรประเมินคือ การสอนเนื้อหาครบตามที่กำหนดไว้แต่แรก การอธิบายสังเขปรายวิชา การบอกวัตถุประสงค์ของการสอน การเตรียมการสอนของผู้สอน การใช้เทคนิควิธีสอนต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียน ความสนใจติดตามการสอน การสอนอย่างมีขั้นตอนและต่อเนื่อง ความชัดเจนในการอธิบาย การตอบข้อซักถามของนิสิต การใช้อุปกรณ์ประกอบการสอน การให้คำปรึกษา และความช่วยเหลือทางด้านการเรียนแก่นิสิต การให้ความเป็นกันเองกับนิสิต ความเต็มใจในการถ่ายทอด

ความรู้ให้กับนิสิต การใช้เสียงและท่าทางการพูด ปริมาณของตำราและ/หรือเอกสารประกอบการสอน การแจ้งวิธีการวัดผลที่แน่นอนล่วงหน้า การตรวจงานที่มอบหมายให้ผู้เรียนทำ การติดตามผล การเรียนให้ข้อมูลย้อนกลับ การมีหลักเกณฑ์ที่แน่นอนเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล ความชัดเจนของการมอบหมายงาน ความทันสมัยของเนื้อหาวิชา ความถูกต้องของเนื้อหาวิชา เจตคติของผู้สอนต่อการสอน เจตคติของผู้สอนต่อผู้เรียน ความสามารถในการออกข้อสอบที่ดี และเจตคติของผู้เรียนต่อวิชาที่เรียน ถ้าผู้ประเมินการสอนคือนิสิตนักศึกษาปัจจุบัน ประเด็นที่ควรประเมินเหมือนกันกับผู้สอนเป็นผู้ประเมิน ยกเว้นในประเด็นเรื่องความถูกต้องของเนื้อหา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของบุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ (2528 : 9) ที่สำรวจความคิดเห็นของอาจารย์และผู้บริหารในมหาวิทยาลัยมหิดลเกี่ยวกับการประเมินประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ ซึ่งพบว่าความเห็นเกี่ยวกับบุคคลที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ ซึ่งพบว่าความเห็นเกี่ยวกับบุคคลที่ให้ข้อมูลเมื่อประเมินประสิทธิภาพการสอนนั้นควรใช้ข้อมูลจากนักศึกษา ร้อยละ 89 จากเพื่อนอาจารย์ในภาควิชาหรือสาขาวิชาเดียวกันร้อยละ 75 จากตัวอาจารย์ผู้ประเมินเป็นผู้ประเมินเอง ร้อยละ 64 จากหัวหน้าภาควิชาที่อาจารย์ผู้ประเมินสังกัดร้อยละ 64 และจากคณะกรรมการเฉพาะกิจ ร้อยละ 50 ส่วนในด้านประเด็นที่ควรประเมินจะเกี่ยวกับ (1) ความรู้ความสามารถทางวิชาการของอาจารย์ (2) ความถูกต้องของเนื้อหาวิชาที่สอน (3) ความทันสมัยของเนื้อหาวิชาที่สอน (4) ความครบถ้วนสมบูรณ์ของเนื้อหาวิชาที่สอน (5) คุณภาพของหนังสือตำรา เอกสารที่ใช้สอน และประกอบการสอน (6) คุณภาพของเอกสารคำสอน (7) ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ (8) บุคลิกลักษณะของอาจารย์ (9) ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และนักศึกษา (10) เจตคติของอาจารย์ต่อนักศึกษา (11) เจตคติของอาจารย์ต่อวิชาที่สอน (12) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา

จากแหล่งประเมินต่าง ๆ กัน เหล่านี้ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยพยายามประเมินประสิทธิภาพการสอนให้ได้เที่ยงตรงมากที่สุด จึงประเมินประสิทธิภาพการสอนโดยใช้แหล่งในการประเมิน 2 แหล่งด้วยกันคือ จากอาจารย์ประเมินการสอนของตนเอง และนักศึกษาระเมินการสอนของอาจารย์ แล้วนำค่า 2 ค่ามาเฉลี่ยรวมกัน โดยให้นักศึกษา 5 คน เท่ากับหนึ่งหน่วยน้ำหนัก และอาจารย์ 1 คน เท่ากับหนึ่งหน่วยน้ำหนัก ส่วนประเด็นที่ควรประเมินนั้น ผู้วิจัยได้ใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบประเมินประสิทธิภาพการสอนต่อไป

รูปแบบองค์ประกอบเชิงสาเหตุของประสิทธิภาพการสอน (A Model of Faculty Members' Teaching Efficiency)

ในการศึกษาวิจัยประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์นั้น มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อสร้างรูปแบบ ซึ่งรูปแบบดังกล่าวจะทำให้สามารถวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) มาใช้ในการวิจัยดังกล่าว เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบประสิทธิภาพของการสอนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ถ้ามีความสอดคล้องกันมาก รูปแบบดังกล่าวก็จะถูกต้องไว้ แต่ถ้ามีความสอดคล้องน้อย จะมีการตัดแปลง และทำการทดสอบรูปแบบนั้นต่อไป การวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) จึงเป็นวิธีที่มีประโยชน์ ทำให้มองเห็นความสัมพันธ์ในเชิงซ้อนซึ่งกันและกัน และศึกษาความสัมพันธ์เชิงเหตุผล ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนั้นการวิเคราะห์แบบนี้จึงให้ความรู้เกี่ยวกับลักษณะและความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ได้มากกว่าวิธีการวิเคราะห์แบบอื่น ๆ

Gage (1979 : 51) ได้กล่าวว่า วิธีการวิเคราะห์เส้นทางเป็นวิธีการที่อยู่คนละด้านกับการวิจัยเชิงทดลอง เป็นวิธีการที่เพิ่งถูกคิดค้นมาใช้ในงานวิจัยการสอนเริ่มด้วยการเสนอรูปแบบ (Model) ที่แสดงให้เห็นถึงตัวแปรต่าง ๆ ที่คิดว่าเกี่ยวข้องในเชิงที่ทำให้มีความแปรปรวนเกิดขึ้นในผลผลิตที่ต้องการ เช่น สมรรถนะผลการอ่าน ตัวแปรดังกล่าวจะถูกจัดวางลำดับความเป็นเหตุของมัน โดยอาศัยหลักฐานที่มาก่อนหรือหลักฐานภายนอก เป็นต้นว่า ถ้าตัวแปรหนึ่ง เช่น คะแนนจากแบบสอบถามความถนัดทางการเรียนนำหน้าตัวแปรอีกตัวหนึ่ง เช่น คะแนนจากแบบสอบสมรรถนะผล ก็จะหมายความว่า ตัวแปรแรกถูกจัดวางให้เป็นตัวแปรเหตุของตัวแปรหลัง โดยทั่วไปลำดับเดือนปีตามเหตุการณ์ (Chronological Sequence) จะชี้แนะถึงข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับลำดับของความเป็นเหตุ (Causal Sequence) ในทำนองเดียวกันหลักฐานจากการทดลองหรือการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ในงานวิจัยก่อนหน้านั้น ก็สามารถนำมาเป็นพื้นฐานหรือเกณฑ์สำหรับการอนุมานเชิงสาเหตุ (Causal Inferences) ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อใช้วิธีวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยทำให้ตัวแปรต่าง ๆ ลงที่ (Partial Correlation)

ในรูปรูปแบบประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์วิธีการเริ่มด้วย การพิจารณาตัวแปรตาม ซึ่งได้นัก ประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ และต่อจากนั้นก็จะเป็นการพิจารณาตัวแปรที่เกิดขึ้น

ก่อนหลังตามลำดับ

ประสิทธิภาพการสอน (Teaching Efficiency)

กระบวนการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้นั้น สามารถที่จะพิจารณาถึงองค์ประกอบหลักที่สำคัญได้อย่างน้อย 3 เรื่องใหญ่ ๆ คือ เรื่องของผู้สอน ผู้เรียน และความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน (ไพฑูริย์ สินลารัตน์ 2527 : 27) นอกจากนี้ จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการสอน ปรากฏว่า องค์ประกอบที่สำคัญที่มาจากผู้สอนจะประกอบไปด้วย องค์ประกอบด้านลักษณะภูมิหลัง บุคลิกลักษณะของอาจารย์ ความรักและศรัทธาในอาชีพ เจตคติของอาจารย์ต่อนักศึกษา ความเห็นแก่ตัววิชาการของอาจารย์ และสมรรถภาพในการใช้สื่อการสอน นอกจากองค์ประกอบดังกล่าวนี้แล้ว องค์ประกอบด้านบรรยากาศในการเรียนการสอนก็นับได้ว่าเป็นองค์ประกอบหลักที่สำคัญขององค์ประกอบหนึ่งซึ่งผลต่อประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ นอกจากองค์ประกอบหลัก 3 ด้าน ที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ จะไม่รวมเอาองค์ประกอบด้านนักศึกษามาเป็นตัวแปรทำนายต่อประสิทธิภาพการสอน เพราะเป็นตัวที่ส่งผลในเชิงสะท้อน (Non Recursive) กลับไปกลับมา กับประสิทธิภาพการสอน ดังนั้นจึงถือว่าองค์ประกอบด้านนักศึกษาเป็นเกณฑ์ปกติ (Norm)

บรรยากาศในการเรียนการสอน

บรรยากาศในการเรียนการสอน จัดได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ บรรยากาศในการเรียนการสอนได้แก่ สภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน ประกอบด้วย บรรยากาศหรือสภาพการณ์ที่อาจารย์พยายามสร้างขึ้นเพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างราบรื่นบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่อาจารย์ได้วางไว้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะส่งผลต่อประสิทธิภาพของการสอนของอาจารย์ ดังผลการวิจัยถึงประสิทธิภาพการสอนและจากการศึกษาของชาดา นิวแสง (2520) ก็พบว่าประสิทธิภาพการสอนมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบหนึ่งคือ บรรยากาศในชั้นเรียนอันประกอบด้วยตัวแปรต่าง ๆ คือ การรับฟังคำถามจากนิสิต รับฟัง

ความคิดเห็นของนิสิต ความเป็นกันเองของบรรยากาศในห้องเรียน ความกระตือรือร้นในการอภิปรายของนิสิต การสอนโดยกระตุ้น ให้นิสิตแสดงความคิดเห็นโดยเสรี การมีวิธีการสอนแบบต่าง ๆ และการนำเข้าสู่บทเรียนก่อนสอน ดังนั้น จะเห็นได้ว่าบรรยากาศในการเรียนการสอนทั้งทางด้านสภาพแวดล้อมให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ดังจากผลการวิจัยของ Jandt (1970 : 15-16) ที่ได้วิจัยโดยการสร้างแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) สองฉบับ ๆ ละ 25 ข้อ ฉบับแรกถามผู้เรียนเมื่อเรียนไปแล้วสองถึงสามสัปดาห์เกี่ยวกับการเรียนการสอนโดยทั่วไป ฉบับที่สองถามผู้เรียนเมื่อมีการสอนวิชานั้นจะสิ้นสุดลงเกี่ยวกับเนื้อหาวิชา ผลจากการนำค่าเฉลี่ยของแต่ละข้อมาเปรียบเทียบพบว่า ข้อที่ผู้เรียนตอบมากคือ (1) อาจารย์ควรมีความสามารถในการพูดไม่ว่าจะสอนแบบบรรยายหรือสอนในห้องปฏิบัติการก็ตาม (2) อาจารย์ควรสร้างบรรยากาศให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน

ในการสร้างแบบสอบถามเพื่อประเมินการสอนของอาจารย์ในสาขาบริหารธุรกิจของ Wotruba and Wright (1975 : 653-663) ก็ได้กำหนดหัวข้อหนึ่งคือ บรรยากาศในห้องเรียน รวมทั้งหัวข้ออื่น ๆ อีก 5 หัวข้อคือ เจตคติของอาจารย์ต่อนิสิต วิธีสอน ลักษณะบุคลิกภาพของอาจารย์ อุปกรณ์การสอน และเจตคติของอาจารย์ต่อวิชาที่สอน

ดังนั้น บรรยากาศในการเรียนการสอนจึงมีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุโดยตรงต่อประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์

สมรรถภาพในการใช้สื่อการสอน

การเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา เป็นการศึกษาที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีโอกาสศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ดังนั้นสื่อการเรียนการสอน เอกสาร ตำรา จึงนับได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญมากในการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะห้องสมุดถือว่าเป็นหัวใจของการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา เพราะห้องสมุด คือหัวใจของตำรา ไนทอรี่ ลินลาร์ตัน (2525 : 11-13) ได้กล่าวว่า เมื่องานหลักของสถาบันอุดมศึกษาคือการวิจัยและการสอนเช่นนี้แล้ว บทบาทของตำราและประมวลการสอนรายวิชา ก็คือเครื่องมือทางการวิจัยและการสอนนั่นเอง โดยตำรานั้นทั้ง

ความรู้หรือสัจจะที่ได้มีการค้นพบไว้ในช่วงเวลาอันหนึ่ง เป็นเครื่องมือของการสอนอย่างสำคัญที่ขาดเสียไม่ได้ ประมวลการสอนรายวิชาเป็นสื่อสัมพันธ์ เป็นสัญญาระหว่างผู้เรียนและผู้สอนเป็นแนวทางในการศึกษาของผู้เรียน เป็นรูปแบบการสอน และเป็นสิ่งแสดงให้เห็นคุณค่าและความสามารถของผู้สอนซึ่งตรงกับความเห็นของ วิจิตร ศรีส้าน (2525 : 19) ที่ได้เสนอวิธีประเมินคุณภาพของการล่องทางอ้อม คือ การประเมินเอกสารรายวิชาที่ผู้สอนผลิตขึ้นมา รวมทั้งแผนการสอน (Lesson Plans) ประมวลการสอนรายวิชา (Course Syllabus) ทั้งนี้ด้วยความเชื่อว่า ส่วนหนึ่งของการสอนที่ดีมีประสิทธิภพมาจากการเตรียมที่ดี ถ้าอาจารย์คนไหนสอนโดยมีแผนการสอน เกือบหวังได้ว่าสอนดี นอกจากนี้การใช้อุปกรณ์การเรียนการสอนนับว่ามีความสัมพันธ์กันมากเพราะปัจจุบันเนื้อหาวิชาเจริญก้าวหน้าแต่ละวิชามีเนื้อหา มาก แต่เวลาสอนมีจำกัด การใช้อุปกรณ์ประกอบการสอนจะทำให้การเรียนการสอนเห็นไปได้อย่างรวดเร็วครบถ้วนสมบูรณ์ตามเนื้อหาตามที่ต้องการ รวมทั้งนักศึกษาจะได้รับความรู้ครบถ้วนสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์

พวงแก้ว นุชนอก และ นพรัตน์ ทศยากร (2526 : 37-38) ได้ทำการวิจัยโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างและพัฒนาคุณภาพของ เครื่องมือที่ใช้ประเมินการสอนของอาจารย์โดยนิสิตเป็นผู้ประเมิน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏว่า มีตัวประกอบสำคัญ 4 ตัวประกอบที่สามารถทำนายประสิทธิภพการสอน ตัวประกอบที่ 2 ในตัวประกอบ คือตัวประกอบที่เกี่ยวข้องกับตำราและเอกสารประกอบการสอน ดังนั้นตัวแปรด้านสื่อการเรียนการสอนจึงเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางตรงต่อประสิทธิภพการสอนของอาจารย์ และมีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางอ้อม โดยส่งผ่านบรรยากาศในการเรียนการสอน

ความเป็นนักวิชาการ

การเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาที่มีประสิทธิภพนั้น จำเป็นต้องอาศัยอาจารย์ที่ดีและมีคุณภาพ ซึ่งอาจารย์ที่ดีและมีคุณภาพนั้น ไกรยุทธ ธีรตยาสินันท์ (2527 : 50-66) ได้สรุปว่าองค์ประกอบหลักของการเป็นอาจารย์ที่ดี น่าจะมี "ความเป็นนักวิชาการ" ในตัวอาจารย์เป็นอันดับแรก เขาได้สรุปถึงคุณสมบัติของนักวิชาการคือ

1. ความใฝ่รู้ หมายถึง ความปรารถนาอยากรู้ความหมายของสิ่งต่าง ๆ ของ

ปรากฏการณ์ของพฤติกรรม ทั้งที่เกิดขึ้นรอบ ๆ ตัว ที่ปรากฏอยู่ในตำรา ที่ปรากฏให้ถ้อยแถลงของ ผู้รู้ และผู้ไม่รู้ทั้งหลาย และทำความเข้าใจในความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งนั้น ปรากฏการณ์นั้น พฤติกรรมนั้น

2. ฉันทะ หมายถึง ความชอบ ความพอใจที่มีต่อสิ่งที่เลือกทำ มีความพอใจ มีความชอบในสิ่งที่อาจารย์ผู้สอนได้ยึดแล้วว่า เป็นศาสตร์ของตัวเอง ในสิ่งที่เลือกแล้วว่าเป็นแขนงวิชาที่ตัวเองสนใจในสิ่งที่จัดได้ว่าเป็นอาชีพของตัวเอง

3. ความขยันหมั่นเพียร หมายถึง ความขยันที่จะค้นคว้าแสวงหาความรู้เพิ่มเติม ความขยันที่จะแสดงความเข้าใจที่มีอยู่ ในรูปของการอภิปราย การโต้แย้ง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในรูปของการเขียนบทความวิชาการ ในรูปของการเขียนหนังสือและตำราเรียน

4. ความกล้าหาญ หมายถึง ความกล้าหาญที่จะแสดงความคิดเห็นตามที่ตัวเองเข้าใจว่า ถูกต้องแล้วให้ประจักษ์ต่อคนทั่วไป และต่อคนในวงการเดียวกัน โดยผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น การอภิปราย การบรรยาย การเขียนบทความวิชาการ การเรียบเรียงตำราหรือหนังสือ

5. จรรยาบรรณ หมายถึง ความไม่จงใจที่จะบิดเบือนตรรกศาสตร์ของความคิดเพียงเพื่อคัดค้านความคิดอื่นที่ตนไม่เห็นด้วย ไม่ชอบหรือไม่ยอมรับ การไม่บิดเบือนหลักฐานหรือข้อมูลเพียงเพื่อให้ได้ข้อยุติที่ต้องการ

ทวีป อภิลักษณ์ (2530 : 38 - 41) ได้กล่าวถึง ตัวบ่งชี้ 5 ประการที่เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งเสริมความเป็นนักวิชาการที่ดีคือ

1. ความมีศรัทธาในสาขาอาชีพที่ตนกระทำอยู่ ซึ่งอาจทำได้จากตัวบ่งชี้คือการบอกรับหรือติดตามอ่านเอกสาร วารสาร เฉพาะสาขาของตนเป็นประจำ

2. มีการติดตามข่าวสารข้อมูลทั่วไปตลอดเวลา ตัวบ่งชี้จะรู้ได้จากความสนใจอ่านหนังสือพิมพ์ ผนังวิทยุ เข้าห้องสมุดเพื่อติดตามข่าวสารความเคลื่อนไหวความเป็นไปของบ้านเมือง และความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการใหม่ ๆ ทุกวัน

3. มีการสังสรรค์ทางวิชาการกับเพื่อนร่วมงานหรือบุคคลในแวดวงวิชาการ สาขาเดียวกันหรือต่างสาขาเสมอ

4. ให้ความสนใจเข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนาในสาขาวิชาหรือวิชาการที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์แก่งานด้านวิชาการ หรือด้านการสอนเมื่อมีโอกาส

5. สนใจ ค้นคิดและค้นคว้าทดลองเพื่อพัฒนาวิชาการ วิชาชีวะและเทคโนโลยีการถ่ายทอดความรู้ให้ก้าวหน้า มีสิ่งแปลกใหม่อยู่เสมอไม่ซ้ำซากจำเจ

จากผลการวิจัย ลักษณะของอาจารย์มหาวิทยาลัยที่ดี (เฉลิม มลิกา 2518 : 122-137) โดยทำการสุ่มตัวอย่างนักศึกษาจำนวน 450 คน กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 312 คน กลุ่มผู้บริหารมหาวิทยาลัย 195 คน กลุ่มผู้บริหารหรือข้าราชการประจำทบวงมหาวิทยาลัย 43 คน จากภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศรวม 5 ภาค ผลการวิจัยถึงลักษณะเฉพาะด้านของอาจารย์มหาวิทยาลัยที่ดีรวม 10 ประการ คือ (1) สอนดี (2) มีคุณธรรม จรรยาบรรณ และความประพฤติดี (3) มีความรู้ความสามารถทางวิชาการดี (4) บุคลิกดี (5) ยึดปรัชญาการดำเนินชีวิตในสังคมประชาธิปไตย (6) สุขภาพทางกายและจิตใจดี (7) มนุษยสัมพันธ์ดี (8) มีการวิจัย ค้นคว้า และเผยแพร่งานวิชาการ (9) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (10) อุทิศเวลาให้กับงาน มีการให้บริการนักศึกษาและชุมชน

Schwartz (1980 : 120-121) กล่าวถึงเกณฑ์ในการคำนึงถึงประสิทธิภาพการสอน ซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบคือ

1. ความสามารถที่จะสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (Ability to Communicate Effectively) ซึ่งประกอบด้วย การพูดที่ชัดเจน การจัดเนื้อหาวิชา รูปแบบการสอน การกระตุ้นให้นักศึกษาได้คิด
2. มีความรู้ดีในสาขาวิชาที่สอน (Knowledge of the Field) กล่าวคือมีความรู้พื้นฐานที่มั่นคงในเนื้อหาวิชา เช่นเดียวกับมีความคุ้นเคยกับความรู้ใหม่ ในสาขาวิชานั้น ๆ
3. มีความเข้าใจในเทคนิคการประเมินผล (Instructor's Evaluation Techniques) เช่น ความยุติธรรมในการให้คะแนน ความยุติธรรมของแบบสอบ การให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ผู้เรียนทันทีทันใดหลังจากสอน
4. ลักษณะนิสัยส่วนตัว (Personal Attributes) เช่น ความกระตือรือร้นในงาน การแสดงออกซึ่งความเชื่อมั่น การแสดงออกด้วยสมอง และด้านร่างกายที่มีพลัง การแต่งตัวเหมาะสมกับบทบาทความเป็นครู เป็นคนใจกว้างขวาง เมตตากรุณา

ฉลอง บุญนันทน์ และคณะ (2525 : ข) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นหัวหน้าภาควิชา จำนวน 241 คน เกี่ยวกับพฤติกรรมที่ควรกำหนดเป็นจรรยาบรรณที่สำคัญที่สุดของผู้สอน

ในมหาวิทยาลัย คือการเฝ้าหาความรู้ในสาขาวิชาที่ตนเองสอนให้กว้างขวางลึกซึ้ง

ตัวแปรด้านความสามารถทางด้านวิชาการหรือความรู้ในเนื้อหาวิชาเป็นตัวแปรหนึ่งที่จะชี้ถึงประสิทธิภาพการสอนดังจะเห็นได้จากการสรุปเกี่ยวกับลักษณะของการสอนที่มีประสิทธิภาพจากผลการวิจัย 21 เรื่อง ได้ลักษณะที่สำคัญ 9 ลักษณะ (Wotruba and Wright อ้างใน Centra 1982 : 18-19) และในลักษณะที่ 3 คือ การมีความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอนเช่นเดียวกับการศึกษา โครงสร้างของพฤติกรรมการสอนในห้องเรียนของอาจารย์ที่เกิดขึ้นมอย ๆ แล้วนำมาวิเคราะห์หาตัวประกอบได้ 9 ตัว (Yonge and Saaenrath 1976 : 123) ในตัวประกอบที่ 2 คือความกระจ่างในวิชา (Clarity of Course) และตัวประกอบที่ 8 คือ ความสนใจและความรู้ในเนื้อหาวิชา (Interest in and Knowledge of Subject Matter) เช่นเดียวกับการศึกษาของ ไนทอร์ย์ ลินลาร์ตัน (2523 : 18) ที่ได้ศึกษาทัศนะของนิสิตปริญญาโทที่มีต่อความสำเร็จในการเรียนวิชาในระดับบัณฑิตศึกษา โดยมีจุดประสงค์ เพื่อศึกษาทัศนะของนิสิตบัณฑิตศึกษาเกี่ยวกับ (ก) ลักษณะการเรียนการสอนที่ประสบความสำเร็จ (ข) รูปแบบของการสอนที่ประสบความสำเร็จ ผลการวิจัยปรากฏว่าลักษณะของอาจารย์ผู้สอนในวิชาที่นิสิตประสบความสำเร็จในการเรียนประการหนึ่งคือ อาจารย์ผู้สอนมีความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอนเป็นอย่างดี

ในการวิจัยครั้งนี้ความเข้มแข็งวิชาการ ผู้วิจัยแยกเป็นตัวแปรย่อย 3 ตัวแปรคือ ความสนใจเชิงวิชาการ การผลิตและเผยแพร่ผลงาน และการเป็นที่ยอมรับในวงวิชาการ

ดังนั้นกล่าวโดยสรุปได้ว่า ความเข้มแข็งวิชาการจะมีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางตรงต่อประสิทธิภาพการสอน และจะมีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางอ้อมโดยส่งผ่านสมรรถภาพในการใช้สื่อการสอนและบรรยากาศในการเรียนการสอนด้วย

ความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษาและอาจารย์

โดยทั่วไปแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับอาจารย์นั้นย่อมมีผลโดยตรงต่อการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ ดังที่ Doyle (1983 : 32-33) ได้เสนอองค์ประกอบของ

การประเมินประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์โดยการรับรู้ของเพื่ออาจารย์หรือผู้ร่วมงาน ซึ่งมี 5 องค์ประกอบ ในองค์ประกอบที่ 4 คือ องค์ประกอบด้านความสัมพันธ์กับนักศึกษา (Relation with Students) ประกอบด้วย การพบกับนักศึกษาอย่างไม่เป็นทางการนอกห้องเรียน การรักษาเวลาดูหมายกับนักศึกษา การยอมรับและมีความเป็นกันเองกับนักศึกษา ทั้งเมื่ออยู่ในห้องเรียนและนอกห้องเรียน นอกจากนี้ Doyle ยังได้เสนอองค์ประกอบของคุณภาพการสอนตามการรับรู้ของนักศึกษา ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบเช่นกัน และใน 5 องค์ประกอบนี้มีอยู่ 2 องค์ประกอบคือ องค์ประกอบที่ 3 คือปฏิสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และนักศึกษาในฐานกลุ่ม (Instructor Group Interaction) กับองค์ประกอบที่ 4 คือปฏิสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และนักศึกษาในฐานะรายบุคคล (Individual Student Interaction)

Weaver (1978 : 145--166) ได้กล่าวถึงประสิทธิภาพการสอนว่าเป็นสิ่งที่ไม่ใช่ของง่ายเลขที่จะบรรลุผลดังกล่าว ทั้งนี้เพราะว่าไม่มีคำว่าสิ้นสุดสำหรับถนนแห่งการพัฒนา และจำเป็นต้องอาศัยความพยายามอย่างต่อเนื่อง ในการพัฒนาและปรับปรุงการสอนไปสู่การสอนที่มีประสิทธิภาพ โดยเขาได้อธิบายถึงลักษณะของการสอนที่มีประสิทธิภาพส่วนหนึ่งว่ามาจากความสามารถของอาจารย์ที่จะเข้าใจนักศึกษา (Ability to Understand Student) และการมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด การมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) โดยการเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้มีการโต้ตอบ และมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอน

นอกจากนี้ยังมีการวิจัยที่สนับสนุนเป็นจำนวนมากว่า องค์ประกอบด้านความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา เป็นตัวแปรที่จะทำนายถึงประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ (พวงแก้ว บุญยกนก และ นพรัตน์ ทิศยากร 2526, จริยา สิงคณา 2520, จินตนา มาพวง 2520) ดังนั้น องค์ประกอบด้านความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษามีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางตรงต่อประสิทธิภาพการสอนและมีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางอ้อม โดยส่งผ่านบรรยากาศในการเรียนการสอน

เจตคติของอาจารย์ต่อนักศึกษา

เจตคติของอาจารย์ต่อนักศึกษา เป็นตัวแปรหนึ่งในองค์ประกอบด้านอาจารย์ที่จะส่งผล

ต่อประสิทธิภาพการสอน ทั้งนี้เพราะว่าหากอาจารย์มีทัศนคติต่อนักศึกษาแล้ว จะทำให้การสอนดำเนินไปได้ด้วยดี โดยสังเกตได้จากการช่วยเหลือนักศึกษาทั้งด้านกิจกรรมและวิชาการ ให้ความสนใจเอาใจใส่ต่อการเรียนของนักศึกษา และมีความหวังดีต่อนักศึกษาเสมอ (Mouley 1967 : 42) ดังนั้น ผู้ที่จะทำหน้าที่อาจารย์ผู้สอน นอกจากจะต้องมีวิชาความรู้ทางด้านวิชาการแล้ว อาจารย์จะต้องมีบุคลิกภาพที่เหมาะสมในการเป็นครู ได้แก่ การมีทัศนคติที่ดีต่อผู้เรียน ต่ออาชีพ เป็นผู้ที่มีความสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อผู้เรียน (วิทร วิภาหสัน 2517: 1) ซึ่งเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (2504 : 3) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้สอนควรมีความรู้ลึกอันดีของผู้สอนที่มีต่อผู้เรียนข้อหนึ่งคือ ไม่ประกอบด้วยอคติต่อผู้เรียน ไม่ควรลำเอียงด้วยเพศหรือ หรือเกลียดผู้เรียน นอกจากนั้นคนที่เป็นผู้สอน ควรจะเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพเหมาะสมต่อการเป็นผู้สอนตามอุดมการณ์ทางการศึกษา นั่นคือ ผู้สอนนั้นควรพิจารณาคัดเลือกจากบุคคลที่มีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพครู มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้เรียน เพื่อให้เขาเหล่านั้นได้ประสบผลสำเร็จในงานนั่นเอง

จากผลการวิจัยของ ลัดดาวัลย์ ชมนนทา (2520: 74) ถึงการวิเคราะห์ตัวประกอบที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการสอนในระดับอุดมศึกษา สาขามนุษยศาสตร์ ผลปรากฏว่า ตัวประกอบที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการสอนระดับอุดมศึกษา สาขามนุษยศาสตร์ ตัวประกอบหนึ่งคือ ทัศนคติของอาจารย์ต่อนิสิต ประกอบด้วยตัวแปรต่าง ๆ 7 ตัวแปร อันได้แก่ อาจารย์พอใจในผลการเรียนของนิสิต อาจารย์พอใจในพฤติกรรมนิสิต คำชม คำวิจารณ์ของอาจารย์ บุคลิกท่าทางของอาจารย์ที่แสดงต่อนิสิต ซอบช่วยเหลือนิสิต ทั้งในด้านวิชาการ และกิจกรรม ให้การบ้าน แบบฝึกหัด และให้ความเป็นกันเองกับนิสิต นอกจากนี้แล้ว ยังมีงานวิจัยของ ชำดา บิวแสง (2520: 110) ก็พบว่าทัศนคติของอาจารย์ต่อนิสิตและวิชาที่สอนจะเป็นตัวแปรหนึ่งที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอน

ดังนั้นองค์ประกอบด้านเจตคติของอาจารย์ต่อนักศึกษามีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางตรงต่อประสิทธิภาพการสอนและมีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางอ้อม โดยส่งผ่านความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา และบรรยากาศในการเรียนการสอน

ความรักและศรัทธาในอาชีพ

ความรักและศรัทธาในอาชีพ จะเป็นตัวแปรที่สำคัญตัวหนึ่งซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพการ สอนทั้งนี้เพราะการที่จะกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้เป็นผลสำเร็จด้วยดีนั้น จะต้องมีความรู้ ทักษะและ ศรัทธาต่อสิ่งนั้นเป็นอย่างดี ซึ่งความศรัทธาในที่นี้หมายถึงผลรวมของการประเมินความเชื่อที่บุคคล มีต่อสิ่งนั้น คือมีความรู้สึกสันทัดชอบและผูกพันในสิ่งนั้น ๆ ความศรัทธาที่มีความเกี่ยวข้องกับ พฤติกรรมของบุคคล บุคคลใดแม้จะมีความรู้ความสามารถปานใดแต่หากไม่มีความศรัทธาต่ออาชีพ ของตนแล้วย่อมทำหน้าที่ของตนในอาชีพนั้น ๆ ได้ไม่ดีเท่าบุคคลที่มีความศรัทธาต่ออาชีพนั้น ๆ

หากว่าอาจารย์มีความศรัทธาในการประกอบอาชีพ ก็ย่อมจะปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่าง ภาคภูมิใจ และมุ่งในการสอนของตนให้สัมฤทธิ์ผล พร้อมทั้งจะรู้สึกมีความสุขในการเป็นครู ดังนั้น บุคคลที่จะประกอบอาชีพครูและได้ชื่อว่าเป็นครูที่มีคุณภาพ จึงควรจะเป็นบุคคลที่มีความศรัทธาใน การประกอบอาชีพครูด้วย (สิดดาวัลย์ หวังพานิช 2528 : 78-79)

เมื่อนำพิจารณาในด้านลักษณะของครูอาจารย์ที่ดีควรมีลักษณะอยู่ ๖ ประการนี้ ที่คนของผู้ที่มีความรู้ ความเกี่ยวข้องกับการศึกษามากมายต่างล้วนมีความเห็นว่าเป็นว่า ลักษณะของครูที่ดีนั้น นอกจาก จะมีความดีทางด้านดี สอนดี และมีความสัมพันธ์อันดีกับนักเรียนแล้ว จะต้องมีความตั้งใจที่ต่ออาชีพครู และมีความรักในอาชีพ (สุนันท์ สวัสดิ์ 2515 : 6, ฐนุ แสงศักดิ์ 2505 : 12)

อย่างไรก็ตาม ยังไม่ค่อยจะมีการวิจัยมาก่อนเกี่ยวกับ ความรักและศรัทธาในอาชีพ ว่าจะมีผลต่อประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์หรือไม่ และจากแนวความคิดความเชื่อและเหตุผล ดังกล่าวนั้น ผู้วิจัยจึงได้เลือกตัวแปรด้านความรักและศรัทธาในอาชีพของอาจารย์เป็นตัวแปร หนึ่งซึ่งส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพของการสอนและส่งผลทางอ้อม โดยผ่านบุคลิกลักษณะและความรู้ ในเนื้อหาวิชาที่สอน รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา ทั้งนี้เพราะว่าหากอาจารย์ มีความศรัทธาและความรักในอาชีพแล้ว ย่อมจะมีความสุขในการทำงานมีบุคลิกลักษณะที่มีความ กระตือรือร้น เมตตา กรุณา มีความสนใจค้นคว้าเนื้อหาวิชาที่จะสอน ตลอดจนมีความรักความเข้าใจ และสนใจในตัวนักศึกษาเป็นอย่างดีมีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างอาจารย์และนักศึกษา ดังนั้น ความรัก

และศรัทธาในอาชีพ จะมีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางตรงต่อประสิทธิภาพการสอนและมีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางอ้อมโดยส่งผ่านเจตคติของอาจารย์ต่อนักศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา ความเป็นนักวิชาการ และบรรยากาศในการเรียนการสอน

บุคลิกลักษณะของอาจารย์

บุคลิกลักษณะของอาจารย์ไม่ว่าจะระดับใดก็ตาม นับว่าเป็นตัวแปรที่สำคัญในการก่อให้เกิดประสิทธิภาพการสอน ดังจะเห็นได้จากเมื่อกล่าวถึงคุณลักษณะของอาจารย์ที่สอนได้อย่างมีประสิทธิภาพจะต้องมีลักษณะที่เป็นคุณลักษณะส่วนตัว เป็นต้นว่า บุคลิกลักษณะ ความกระตือรือร้น เช่น รูปแบบของสมการของการสอนที่มีประสิทธิภาพของ Eble (1974 : 9) ก็ได้มีองค์ประกอบด้านบุคลิกลักษณะคือความกระตือรือร้นอยู่ด้วย Schwartz (1980 : 120-121) ก็ได้กล่าวถึงเกณฑ์ในการคำนึงถึงคุณภาพของการสอนเกณฑ์หนึ่ง คือ เกณฑ์ด้านลักษณะส่วนตัว (Personal Attributes) เช่น ความกระตือรือร้นในการทำงาน การแสดงออกซึ่งความเชื่อมั่น การแสดงออกทางด้านสมองและด้านร่างกายที่มีพลัง เช่นเดียวกับ Cochram and Moodie (1978 : 59-63) ที่ได้เสนอองค์ประกอบในการมองถึงคุณภาพของการสอน โดยมองจากลักษณะส่วนตัวของครู (Personal Characteristic) ในด้านความสนใจ เอาใจใส่ในการสอน

และจากการวิจัยถึงประสิทธิภาพการสอนระดับอุดมศึกษาในสี่สาขา (จินตนา มาพวง 2520; จริญญา สิงคินา 2520; ชาดา บึงแสง 2520; ลัดดาวัลย์ ชมะนทา 2520) ปรากฏว่าทั้งสี่สาขามีตัวประกอบที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพของการสอนอยู่ตัวหนึ่งคือ ตัวประกอบด้านบุคลิกลักษณะอาจารย์ อันประกอบด้วยตัวแปรต่าง ๆ เช่น ความสุขุมรอบคอบ ชวนชวาทหาความรู้อยู่เสมอ มีอารมณ์มั่นคง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ตรงต่อเวลา มีความเชื่อมั่นในตัวเอง ใช้เหตุผลตัดสินใจปัญหา ยุติธรรม

Beach and Rienhartz (1964 : 32-33) ได้เสนอให้ใช้เกณฑ์ของประสิทธิภาพการสอนเพื่อประเมินตัดสินการปฏิบัติงานของอาจารย์โดยจัดกลุ่มตัวแปรที่เป็นขอบเขตทักษะของอาจารย์ 6 ทักษะด้วยกัน ที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเรียนรู้ของนักศึกษา

1. ความกระจ่างชัดในการจัดการเรียนการสอน (Clarity of Instruction) โดยการพูดถึงหลักฐานของการวางแผนการสอนมีหรือไม่ มีหลักฐานเกี่ยวกับการจัดระบบการสอน การใช้ตัวอย่างและภาพแสดงมโนคติที่เป็นนามธรรมให้ง่ายต่อการเข้าใจ มีความรู้ในวิชาที่สอน ทบทวนกระบวนการสอนอยู่เสมอ
2. ความกระตือรือร้นระหว่างการเรียนการสอน (Enthusiasm During Instruction) ครูสนุกกับงานสอนของตัวเองหรือไม่ การสร้างบรรยากาศของความกระตือรือร้นการทำบรรยากาศการเรียนรู้ให้สนุก มีเจตคติที่ดีต่อนักเรียน
3. การเน้นและสนใจในเรื่องงาน (Task Orientation)
4. ยุทธศาสตร์ในการสอน (Instructional Strategies) อาจารย์ใช้เทคนิคการสอนต่าง ๆ ที่แตกต่างกันไปตามเนื้อหาวิชา ระดับการพัฒนาของผู้เรียนและแบบการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล
5. มีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียน (Interaction with Student) มีบรรยากาศในทางบวกสำหรับการเรียน ความคิด สัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และนักศึกษามี ความยุติธรรมเปิดเผยและตรงไปตรงมา เช่น การสื่อความหมายไปยังนักเรียนให้ตระหนักว่าตัวนักเรียนมีคุณค่าและศักดิ์ศรี
6. ใช้คำถามที่น่าสนใจ (Use of Interesting Question)

จากงานวิจัยที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า บุคลิกลักษณะของอาจารย์ที่มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางตรงต่อประสิทธิภาพการสอน และมีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางอ้อมโดยส่งผ่านความรักและศรัทธาในอาชีพ ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา ความบันเทิงวิชาการ และบรรยากาศในการเรียนการสอน

ลักษณะภูมิหลัง

ลักษณะภูมิหลังของอาจารย์ จะเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางตรงต่อประสิทธิภาพการสอน โดยองค์ประกอบด้านลักษณะภูมิหลังจะแบ่งเป็นตัวแปรย่อยได้ 3 ตัวแปร คือ ผลการเรียนรู้ระดับปริญญาตรี วุฒิกการศึกษา และประสบการณ์ในการสอน

ในด้านผลการเรียนนั้น อาจารย์ที่มีผลการเรียนดีนั้นจะสามารถสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะว่าได้ผ่านการประเมินจากกระบวนการวัดผลมาแล้ว ซึ่งถือเป็นตัวทำนายประสิทธิภาพการสอนได้ ส่วนอาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนมาก ย่อมเห็นและเข้าใจจุดอ่อน ข้อบกพร่อง และปัญหาต่าง ๆ ในการจัดการเรียนการสอนได้ดี และมีโอกาสในการแก้ไขจุดอ่อนและปัญหาต่าง ๆ ทำให้มีความชำนาญ เชี่ยวชาญในการสอนมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากรูปแบบการเรียนที่ก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของ Centra and Potter (1980 : 274) นั้น มีประสบการณ์ของครูเป็นตัวแปรหนึ่ง ซึ่งจัดอยู่ในหมวดลักษณะของครู และผลการศึกษาของหลายคนค้นพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ในการสอนกับผลการเรียน เช่น Newman (1980 : 3766A) ได้ศึกษาถึงประสบการณ์ของครูที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน จากนักเรียนจำนวน 868 คนใน 42 ห้องเรียน ผลการศึกษานพบว่าผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการสอนหลายปี จะสามารถแนะนำการอ่าน และเลขคณิตของนักเรียนที่ตนสอนมากกว่าผู้สอนที่มีประสบการณ์น้อยปี เช่นเดียวกับกับ Bridge, Judd and Moock (1979 : 243-248) ได้กล่าวว่าโดยทั่วไปแล้วประสบการณ์ในการสอนของครู มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องในทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ ประหยัดทรงคุณ (2521 : 122-126) พบว่า ครูที่สอนแล้วทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูง เป็นครูที่มีประสบการณ์ในการสอนมานาน อาจารย์ที่มีประสบการณ์มากจะสามารถสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงกว่าอาจารย์ที่มีประสบการณ์น้อย ดังที่ ประชุมสุข อาชวอำรุง (2523 : 49) ได้กล่าวว่าผู้ที่อยู่ในสาขาวิชาครุศาสตร์จะมีลักษณะของนักวิชาการและลักษณะของผู้ที่อยู่ในตัวเอง การเป็นครูทำให้วิชาที่ได้เรียนมาตกงาน เพราะได้มีโอกาสกลับกรองพิจารณาอีกที เวลาที่จะสอนเมื่อทำสิ่งใดก็มักจะได้ประสบผลสำเร็จ ยังมีประสบการณ์มานาน โอกาสจะประสบความล้มเร็วก็นิ่งสูงขึ้นด้วยและจากผลการวิจัยของ ชวนนิตย์ นรเศรษฐานนท์ (2526 : 86) ก็พบว่า อาจารย์ที่มีประสบการณ์การสอนน้อย จะมีความรู้ทางวัตถุประสงค์ของการศึกษา หลักสูตร และการดำเนินการสอนตลอดจนความรู้ทางด้านการศึกษาวิจัยเพื่อเสริมการสอนน้อยกว่าผู้ที่มีประสบการณ์ในการสอนมาเป็นระยะเวลาที่นานกว่า

อย่างไรก็ตาม มีการศึกษาของหลายคนที่ไม่สนับสนุนว่าประสบการณ์ในการสอนมีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน เช่น การศึกษาของ บุญชม ศรีสะอาด (2520) สุชาติ ลีตระกูล (2524) สุรศักดิ์ ไวจรรยา (2527) ไนรวลัย นิตกษุสาส์ (2523) เป็นต้น แต่การวิเคราะห์

เส้นทางนี้ ถึงแม้ว่าตัวแปรด้านประสบการณ์อาจไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิภาพการสอน แต่อาจมีอิทธิพลทางอ้อมโดยส่งผ่านตัวแปรอื่น ๆ ที่ตามมาได้ เช่น บุคลิกลักษณะ หรือสมรรถภาพในการใช้สื่อการสอน เป็นต้น

Johnston (1979 : 6488A-6489A) ได้ทำการศึกษาสภาพการเรียนการสอนโดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาจำนวน 2,193 คน กลุ่มตัวอย่างนี้เป็นอาจารย์จำนวน 30 คน ผลการศึกษาพบว่ามี ความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่าง (1) การสอนของอาจารย์ที่มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาโทกับปริญญาเอก (2) การสอนของอาจารย์ที่มีอายุมากกว่า 39 ปี กับน้อยกว่า 39 ปี (3) การสอนของอาจารย์ในสถาบันนั้นน้อยกว่า 9 ปีกับมากกว่า 9 ปี (4) การสอนของอาจารย์ชายและหญิง

ปรเมศวร์ ชูภักดิ์ (2527 : 56) ได้ศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการสอนของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยศิลปากร โดยศึกษาจากอาจารย์ที่สอนนักศึกษาในระดับปริญญาตรีจำนวน 40 คน ซึ่งเลือกมาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น แบบไม่เป็นสัดส่วน (non-proportional Stratified Random Sampling) มีหน่วยของการสุ่ม (Sample Unit) เป็นอาจารย์โดยใช้คณะเป็นชั้น (Strata) นักศึกษาที่เรียนกับอาจารย์ในกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 693 คน ผลการวิจัยพบว่า การสอนของอาจารย์ที่มีอายุน้อยกว่าหรือเท่ากับ 35 ปี กับมากกว่า 35 ปี และการสอนของอาจารย์วุฒิปริญญาตรี กับปริญญาโทมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

Caruthers (1967 : 1978-A) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลการเรียนของนักเรียนที่สอนโดยครูที่มีประสบการณ์ ซึ่งเป็นครูที่ได้รับการฝึกฝนมาเพื่อสอนวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะ และครูที่ไม่ได้รับการฝึกฝนมาเพื่อสอนวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะ ผลปรากฏว่า นักเรียนที่สอนโดยครูที่ได้รับการฝึกฝนมาเพื่อวิทยาศาสตร์โดยเฉพาะ และมีประสบการณ์มาก จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จรรยา สุวรรณทัต และดวงเดือน ศาสตร์ภัทร (2517 : 161) ซึ่งวิจัยเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของเด็กไทยระดับชั้นต่าง ๆ พบว่า ระดับการศึกษาและวุฒิของครูมีความสัมพันธ์ต่อผลสัมฤทธิ์เนื้อหาวิชาวิทยาศาสตร์ของเด็ก

ดังนั้น ลักษณะภูมิหลังของอาจารย์ จะมีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางตรงต่อประสิทธิภาพ การสอน และมีความสัมพันธ์ เชิงสาเหตุทางอ้อม โดยส่งผ่านบุคลิกลักษณะ ความรักและศรัทธาใน อาชีพ เจตคติของอาจารย์ต่อนักศึกษา และสมรรถภาพในการใช้สื่อการสอน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการสำรวจงานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบประสิทธิภาพการสอนทั้ง ในและต่างประเทศ ยังมีได้มีการศึกษาถึงรูปแบบประสิทธิภาพของการสอน โดยตรง เลยส่วนใหญ่จะเป็นการประเมิน ประสิทธิภาพการสอน โดยศึกษาถึงการสร้างแบบประเมินประสิทธิภาพการสอน และความสัมพันธ์ ระหว่างลักษณะผู้เรียน ลักษณะรายวิชา หรือบุคลิกภาพของอาจารย์ กับ การประเมินประสิทธิภาพ การสอน ดังจะได้ทบทวนมาเพื่อประกอบในการศึกษาวิจัยถึงรูปแบบประสิทธิภาพการสอนดังนี้

Erdle, Murray and Rushton (1985 : 334-407) ได้ทำการวิจัยเรื่องบุคลิก ภาพพฤติกรรมการสอน และการประเมินประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์โดยนักศึกษาด้วยการ วิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) จุดมุ่งหมายคือเพื่อที่จะยืนยันรูปแบบความสัมพันธ์ในรูปแบบการ สอนของ Dunkin & Biddle โดยทดสอบสมมติฐานที่ว่า พฤติกรรมการสอนในห้องเรียน เป็นตัว กลางที่เชื่อมความสัมพันธ์ทวิระหว่างบุคลิกภาพ และคุณภาพของการสอน โดยถือว่าลักษณะเชิง บุคลิกภาพเป็นตัวแปรที่มาก่อน (Presage Variable) ตัวแปรพฤติกรรมการสอนเป็นตัวแปร กระบวนการ (process Variable) และการประเมินคุณภาพการสอนของนักศึกษาเป็นตัวแปร ผลผลิต (Product variable) กลุ่มตัวอย่างเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย 27 แห่ง ที่สอนมาอย่าง น้อย 3 ปี โดยใช้เครื่องมือในการวิจัยคือ (1) แบบวัดบุคลิกภาพ ซึ่งประกอบด้วยค่าคุณศัพท์ที่มี ลักษณะบุคลิกภาพพร้อมทั้งความหมาย 27 คำ (2) แบบวัดพฤติกรรมการสอน (Teacher Behavior Inventory) ซึ่งมี 95 พฤติกรรม โดยผู้สังเกตที่ได้รับการฝึก 3-11 คน จะสังเกต อาจารย์ 1 คน โดยการสุ่มตลอด 3 เดือน อาจารย์จะถูกสังเกตโดยเฉลี่ย 19.23 ชั่วโมง (3) แบบวัดคุณภาพของการสอนประกอบด้วย 10 ข้อกระทง 5 สเกล ผลการวิเคราะห์โดยใช้ การวิเคราะห์เส้นทางพบว่า 50 เปอร์เซ็นต์ของความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพและคุณภาพการ สอน ถูกเชื่อมโดยพฤติกรรมการสอน ข้อค้นพบที่ว่า การประเมินคุณภาพการสอนโดยภาพรวมของนัก

ศึกษาเกี่ยวกับเชิงทำนายกับลักษณะที่ถูกประเมินอย่างอิสระ และพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ เป็นหลักฐานยืนยันว่า การประเมิน โดยนักศึกษารอบคลุมตัวแปรที่เกี่ยวข้องเชิงทฤษฎี โดยจะเห็นว่าบุคลิกภาพของผู้สอน ถูกสะท้อนในพฤติกรรมการสอนในห้อง และนักศึกษาก็ประเมินประสิทธิภาพการสอนได้อย่างเที่ยงตรง

Murray (1983 : 138-149) ได้ทำการศึกษาการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมการสอนที่เกิดขึ้นในห้องเรียน และการประเมินประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์โดยนักศึกษามีจุดมุ่งหมาย เพื่อเปรียบเทียบความถี่ของพฤติกรรมการสอน 60 พฤติกรรมที่ปรากฏและสอนของอาจารย์มหาวิทยาลัย 54 คน อาจารย์มหาวิทยาลัยทั้ง 54 คน จะถูกจัดอันดับคุณภาพให้อยู่ในกลุ่มต่ำ กลาง และสูง ก่อนหน้านั้น โดยนักศึกษา 49 คน ที่ได้รับการฝึกการสังเกตในชั้นเรียนสังเกตอาจารย์โดยนักศึกษ 6-8 คน จะสังเกตอาจารย์ 1 คน อาจารย์ 1 คน จะถูกสังเกต 3 ครั้ง เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสังเกตพฤติกรรมซึ่งมี 60 ข้อกระทง จัดเป็น 8 หมวด คือ การพูด (Speech) ลีลาท่าทาง (Nonverbal Behavior) การอธิบาย (Explanation) การจัดเนื้อหา (Organization) ความน่าสนใจ (Interest) การปฐมพยาบาล (Task Orientation) ความสามัคคี (Rapport) การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม (Participation) ผลการค้นพบปรากฏว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในพฤติกรรมการสอน 26 พฤติกรรมใน 7 หมวด ข้อเท็จจริงที่ว่า การประเมินการสอน โดยนักศึกษสามารถทำนายด้วยความถูกต้องจากรายงานของผู้สังเกตที่เป็นกลาง เกี่ยวกับพฤติกรรมการสอนที่เกิดขึ้นในห้องเรียนเป็นสิ่งยืนยันความจริงของการประเมินโดยนักศึกษา ทั้งนี้เพราะว่าอาจารย์ที่ได้รับการจัดอันดับจากนักศึกษว่าเป็นผู้สอนที่ดี (กลุ่มสูง) ก็จะมีปรากฏว่า สอนแตกต่างจากผู้สอนที่ถูกจัดอันดับในกลุ่มกลางและต่ำ หรือจะพูดอีกอย่างหนึ่งว่า การประเมิน โดยนักศึกษากำหนดโดยพฤติกรรมของอาจารย์ที่เกิดขึ้นจริงในห้อง มากกว่าถูกกำหนดโดยองค์ประกอบแทรกซ้อน เช่น บุคลิกภาพ หรือความมีชื่อเสียงของผู้สอน

จากการวิจัยทั้ง 2 เรื่องที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่าการประเมินประสิทธิภาพการสอน โดยนักศึกษานั้น เป็นการประเมินที่มีความตรง และครอบคลุม สามารถทำนายถึงประสิทธิภาพการสอนได้

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของ Mishra (1980 : 59-62) ได้ทำการศึกษาดังความสัมพันธ์

ของลักษณะของการสอนที่มีประสิทธิภาพจากการประเมินของนักศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์เฉพาะของลักษณะของคุณภาพทางการเรียนการสอน ที่ได้มาจากการประเมินของนักศึกษา เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบประเมิน ซึ่งมี 23 ข้อ ครอบคลุมความเที่ยง .85 ข้อ 1-22 เป็นลักษณะของการสอนที่มีประสิทธิภาพ ส่วนข้อ 23 เป็นการประเมินการสอนในวิชาในแต่ละวิชาของข้อ 1-22 มาสัมพันธ์กับค่าเฉลี่ยข้อ 23 ซึ่งเป็นข้อเกณฑ์ข้อไหนที่สัมพันธ์สูงจะถูกสันนิษฐานว่า เป็นลักษณะของการสอนที่มีประสิทธิภาพ ผลการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ปรากฏว่า ข้อกระทงที่มีความสัมพันธ์สูงกับข้อ 23 คือ (1) กระตุ้นให้นักศึกษาเรียนรู้ให้มากที่สุด (2) เสนอเนื้อหาได้อย่างน่าสนใจ (3) อธิบายเนื้อหาได้อย่างชัดเจน (4) สอนได้ตามจุดมุ่งหมาย ซึ่งผลการวิจัยชี้แนะว่านักศึกษาอธิบายลักษณะการสอนที่มีประสิทธิภาพคือการสอนที่มีลักษณะ 4 ลักษณะข้างบนนี้

Mirom (1985: 211-225) ได้ทำการศึกษาถึงอาจารย์ที่ดี ตามการรับรู้ของอาจารย์ระดับมหาวิทยาลัยในประเทศไทย โดยที่มีจุดมุ่งหมายของการศึกษาคือ เพื่อตอบคำถามที่ว่า อาจารย์มีมีโนทัศน์เกี่ยวกับการเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยที่ดีอย่างไรบ้าง และคุณลักษณะใดบ้างที่เป็นที่พึงปรารถนา กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคือ ประกอบด้วยอาจารย์ 52 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยคุณลักษณะ (Traits) ของอาจารย์ในระดับมหาวิทยาลัยที่ดีจำนวน 15 ลักษณะซึ่ง ได้มาจากการศึกษาขั้นต้นที่ให้อาจารย์กำหนดคุณลักษณะของอาจารย์มหาวิทยาลัยที่ดี โดยผู้ตอบคุณลักษณะที่ 15 ประการจะอยู่ในประเด็นหลัก 4 ประการคือ

1. ความเป็นนักวิชาการ (Scholarship) เป็นความสามารถและความรู้ทางด้านการวิจัยของอาจารย์
 2. การแสดง (Delivery) คือการเตรียมและการจัดบทเรียนการสอนเนื้อหาได้อย่างน่าสนใจ การพัฒนาแรงจูงใจของเด็ก
 3. การแนะนำ (Advising) เป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับอาจารย์ ความปรารถนาที่จะช่วยเหลือและความสัมพันธ์แบบมิตรภาพ
 4. ลักษณะส่วนตัวของอาจารย์ (Instructor's Personal Traits) เป็นต้นว่า การมีอารมณ์สนุกสนาน บุคลิกท่าทางที่ดี (External Appearance) การพูดจาคล่องแคล่ว
- ผลการวิจัยพบว่า ในจำนวนคุณลักษณะ 15 ประการนั้น กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นด้วยเป็นคุณลักษณะ 3 ประการที่มีความดีสูง คือ

1. ความสามารถในการกระตุ้นความอยากรู้อยากเห็นในทางปัญญา (Intellectual Curiosity) ถึง 22%
2. การพัฒนากระบวนการคิด 15%
3. การเตรียมและการจัดระบบการสอน 13.1%
4. ให้ความสนใจต่อการให้ผลย้อนกลับกับนักศึกษา 11.8%
5. พัฒนาแรงจูงใจ 10.2%

จาก 2 ลักษณะแรกนั้นชี้ให้เห็นได้ว่า "คุณลักษณะของอาจารย์ที่ดี คืออาจารย์ที่มีความสามารถในการกระตุ้นให้นักศึกษาเรียนรู้การใช้สติปัญญา และกระบวนการคิดวิเคราะห์" ส่วนประเด็นต่อมาคือการเน้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา ตลอดจนสภาพการณ์ในห้องเรียน

สุเมธ แยมมุ่น (2528 : 4/103-4/106) ได้ทำการศึกษาผลกระทบของคุณลักษณะบางประการของนิสิตนักศึกษารายวิชาและอาจารย์ผู้สอนที่มีต่อการประเมินประสิทธิภาพการสอน โดยนักศึกษาของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย โดยการวิจัยจัดทำขึ้นเพื่อศึกษาอิทธิพลหรือผลกระทบของคุณลักษณะบางประการของนักศึกษา ลักษณะรายวิชา และคุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนว่าจะมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระดับการประเมินการสอน โดยนักศึกษาหรือไม่อย่างไร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยอาจารย์ที่ทำการสอนระหว่างภาคปลาย ปีการศึกษา 2526 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตประสานมิตร 88 คน ผลการวิจัยปรากฏว่า

1. จากการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มตัวอย่างแต่ละตัว กับกลุ่มคะแนนการประเมินการสอนแต่ละด้าน ตัวแปรที่สำคัญได้แก่ ความสนใจในวิชานั้นก่อนการเรียน ซึ่งมีความสำคัญรองลงมาได้แก่ ระดับความยากของวิชานั้น
2. จากการใช้สมการถดถอยแบบเชิงชั้น อธิบายผลการประเมินสอนแยกตามกลุ่มคะแนน ต่าง ๆ พบว่า โดยเฉลี่ยแล้วตัวแปรอิสระ 13 ตัว นั้นสามารถอธิบายความแปรปรวนของผลการประเมินการสอนได้ประมาณ 40%
3. ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์คาโนนิกอล พบว่า ค่าสหสัมพันธ์คาโนนิกอล 2 ค่าเท่านั้นที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คาโนนิกอลค่าแรก (.8552) จะโยงความสัมพันธ์ระหว่างความสนใจในวิชา และระดับความยากในกลุ่มตัวแปรอิสระกับคะแนนการประเมินการสอนด้านต่าง ๆ ทุกด้าน สหสัมพันธ์คาโนนิกอลค่าที่ 2 (.4557) จะโยงความสัมพันธ์ระหว่างเนคินสิต เกรตเฉลี่ย

และตำแหน่งทางวิชาการ ในกลุ่มของตัวแปรอิสระกับคะแนนการประเมินความกระตือรือร้น (Enthusiasm) ทักษะการสอน (Teaching Skill) และการสอบ (Examination)

ซึ่งในเรื่องการทดสอบความตรงของการประเมินประสิทธิภาพของนักศึกษา จะเชื่อถือได้มากน้อยแค่ไหน Orpen (1980 : 5-7) ได้ทำการยืนยันในเรื่องนี้ โดยการศึกษาความตรงของการประเมินอาจารย์ผู้สอนของนักศึกษา ในฐานะที่จะเป็นตัวชี้ถึงประสิทธิภาพการสอน จุดมุ่งหมายของการวิจัย ก็เพื่อที่จะประเมินขีดความสามารถของการประเมินอาจารย์ผู้สอนโดยนักศึกษาว่าจะเป็นตัวชี้ถูกต้องของประสิทธิภาพการสอนโดยการให้นักศึกษา 128 คน ที่เรียนในห้องต่าง ๆ กัน ในวิชาคณิตศาสตร์ระดับมหาวิทยาลัย ประเมินพฤติกรรมการสอน (Performance) ของอาจารย์ผู้บรรยายแต่ละคน ในแบบประเมินมีข้อกระทง 21 ข้อ ใน 7 ด้านของการสอน คือ ทักษะ สัมฤทธิผล ปฏิสัมพันธ์ โครงสร้าง ความสามัคคี และการให้ข้อมูลย้อนกลับ แบบของการวิจัยจะทำ โดยให้นักศึกษาแต่ละคนเรียนรายวิชาเดียวกันในหลายห้อง และแต่ละห้องจะสอนโดยผู้สอนคนละ คน แต่เนื้อหาเหมือนกัน ทุกห้องจะทดสอบด้วยการสอบที่เหมาะสมเท่ากัน ในการวิจัยครั้งนี้จะพยายามควบคุมตัวแปรด้านความแตกต่างของความถนัดเบื้องต้นที่จะมีผลต่อคะแนนผลการสอบ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาความตรงของการประเมินของนักศึกษา โดยการนำเอาค่าเฉลี่ยของสัมฤทธิผลทางการเรียนของนักศึกษาในการสอบ ไล่กับค่าเฉลี่ยของการประเมินคุณภาพการสอนในแต่ละห้องมาหารรวมสัมพันธแบบ Product-Moment Correlation ได้ = 0.52 ดังนั้นข้อเท็จจริงที่ว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญระหว่างพฤติกรรมของนักศึกษา โดยเฉลี่ยและการประเมินตัวของอาจารย์ของนักศึกษา โดยเฉลี่ยแต่ละห้องจึงชี้แนะว่าการประเมินการสอนโดยนักศึกษาสามารถได้เป็นเครื่องวัดถึงประสิทธิภาพการสอนภายใต้เงื่อนไขที่เหมาะสมได้